XXXII. 15 79
65

Ср. п. Петровъ

НАР. БИБЛИОТЕКА.– СОФИЯ
1928 г. № 1454

ИСТИНАТА

по

ГРЪЦКИТѢ ПРЕТЕНЦИИ ВЪРХУ БЪЛГАРСКИ ЧЕРКВИ, МОНАСТИРИ, УЧИЛИЩА И ВАКЪФСКИ ИМОТИ.

ИЗДАВА ЛЕРИНСКОТО БЛАГОТВ. БРАТСТВО
„СВОБОДА“
въ полза на своята каса

СОФИЯ
1928

1598

Вмѣсто предговоръ.

Леринското братство „**Свобода**“ издава тая брошура съ цель: I да осветли всички българи върху многошумния споръ между гърци и българи по черквитѣ, монастиритѣ и вакъфитѣ и II да създаде единъ още изворъ за средства — толкова много необходими за нуждитѣ на братството.

Настоятелството на братството изпълва единъ дългъ и разчита на подкрепата на на всички българи — особено на македонцитѣ.

Леринско братство
„СВОБОДА“

ИСТИНАТА

по

ГРЪЦКИТѢ ПРЕТЕНЦИИ ВЪРХУ БЪЛГАРСКИ ЧЕРКВИ, МОНАСТИРИ, УЧИЛИЩА И ВАКЪФСКИ ИМОТИ.

Черквитѣ като домове за молитва сж свещени и неприкосновени. Сж притежание на тия, които сж ги градили, а се управляватъ и обзавеждатъ по догми и правила определени отъ вселенски събори. Свещеникътъ е представитель на Църквата по признание и пълномощникъ на Епископия, Архиепископия, Патриаршия, Съборъ и пр., за да разпорежда съ черквата по тълкуване на догми и правила. Той извършва трѣби, обреди и таинства въ храма—вѣроющитѣ участвуватъ по негово ржководство. Споредъ това, всѣка черква, осветена по правила и догми чрезъ свещенодействие, престава да бжде материа но притежание съ абсолютно право да го купуватъ, продаватъ или да го размѣняватъ богомолцитѣ, които сж ги градили. Твърдата материя, отъ която е съградена черквата, се смѣсва съ духовната цель и остава Божи домъ — непродаваемъ, неотчуждаемъ, неразмѣняемъ. Черкитѣ — свѣтска направа — осветени, остазатъ Божи домове, гдето всѣки християнинъ, който вѣрва Бога, има право да се моли само, но не и да разполага съ материалната стойность на сградитѣ и оградитѣ. Това положение може да се изменява само по насилнически начинъ—законъ, право, традиции не могатъ да го изменятъ, защото тѣ сж по временни и по случайни отъ догмитѣ. За това нѣма случаи да се продаватъ, купуватъ, разменяватъ черкви като храмъ за молитва, като Божи домъ.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

Понеже черквата има такъвъ светъ и идеаленъ характеръ, вѣрующитѣ постоянно се стараятъ и грижатъ, щото тя да бѫде чиста, изящна, здрава и великолепна — колкото това се може. За да се подържа по-лесно това външно и формално съответствие на храмоветѣ, богомолцитѣ посвещаватъ на черквата имоти: градини, ниви, лозя, дукяни и др. Нѣкои подаряватъ и пари—въ сегашно време за фондове. Тия имоти сѫ наистина посветени за черкви, но самитѣ тѣ не сѫ свети и неприкосновени. И въпрѣки това, такива имоти не сѫ вече човѣшко притежание съ право да се отчуждаватъ. Плодопользуването само е предметъ на отдаване. Обикновена покупко-продажба досега нѣма случай да е ставала. Когато дарителитѣ видятъ, че имотътъ не се използува по начинъ и за цель, за каквато сѫ го подарили, може безпрепятствено да си го вематъ назадъ и тогава само може да правятъ каквото искатъ съ него. Само отъ една черква на друга може да се подаряватъ и преотстѫпватъ разни имоти. Монастири могатъ да подаряватъ на други черкви съ цель да се подпомогнатъ черкви съ малко източници и средства за издръжка хубостьта и благолепието на храмоветѣ. Това е ставало, безъ да произлиза възпротивление отъ никого и отъ никѫде. Могатъ да се посочатъ много примери. Ползуването отъ такива имоти се прехвърля отъ една черква на друга, но за една и сѫща цель.

Има имоти, които се подаряватъ на черкви като фондове за благотворителни цели — за да се строятъ и издържатъ училища, сиропиталища и др. Зависи много отъ волята на дарителитѣ, за какво да послужатъ такива имоти; но тѣ вече се отдалечаватъ много повече отъ светостьта и неприкосновенностьта. Тѣ и такива могатъ да се подложатъ на покупко-продажба, на размѣна, съ огледъ, какъ повече и по-целесъобразно да се използуватъ за благотворителнитѣ цели, ако нѣма запоръ отъ дарителитѣ съ нарочна цель. Такива имоти могатъ да се движатъ вече тъй, както и частнитѣ.

Така стои въпросътъ за черквитѣ като домове за молитва и за имотитѣ около тѣхъ не само въ християнството, а и въ други вѣроизповѣдания.

Българската Православна Църква, която датува отъ около преди хиляда години — 10 вѣка, е една отъ най-младитѣ въ Православието. Тя не е изработила нови и особени статути по въпроса за черквитѣ и тѣхнитѣ имоти — вакъфитѣ. Напротивъ, като млада самостойна Православна Църква, се подава на по-здраво изучване. Единъ кратъкъ прегледъ на нейната история, ще ни даде материалъ за резултатни заключения въ полза на брлгарскитѣ интереси по вакъфскитѣ въпроси повдигнати между българи и гърци напоследъкъ:

Преди преселението на народитѣ, почти цѣлиятъ Балкански полуостровъ е билъ християнски — независимо какви народи сж живѣли въ него Въ София, тогава Сердика—е свиканъ Вселенски съборъ 347 г. отъ Ариянитѣ.

Презъ IV, V и VI в. минали и застоявали на Полуострова кои малко, кои повече, дивитѣ езически народи: Остготи, Вестготи, Хуни и Авари. Тѣ унищожили всички народи на Балканския полуостровъ и всички тѣхни създадени до IV в. черкви, монастири, вакъфски имоти и духовни права. Поменъ не е останало отъ християнството и отъ християнски паметници въ три-четири вѣка.

Славянитѣ, които на части мирно проникнали порано и окончателно сж се настанили въ Балканския полуостровъ въ началото на VII в., и тѣ сж били езичници, съ много малки илключения и то подъ влиянието на византийската култура. Славянитѣ даже не сж имали и капища за молитви — молили сж се на отворено и сж пренасяли разни жертви на разни богове.

Българитѣ, които обединили всички славянски княжества, и тѣ сж били езичници. Самъ царь Крумъ се е смѣталъ главенъ жрецъ и предъ Цариградъ е извършилъ жертвоприношение отъ кучета и други животни на отворено поле, поръсилъ войскитѣ си съ вода.

Когато при царь Борисъ се покръства цѣлиятъ български народъ, съ голѣма ревность отъ царь до говедарь сж се заловили въ цѣлата българска земя да се градятъ черкви, монастири, метоси и да се създаватъ християнски вакъфски имоти — **всичко българско**.

Цариградскиятъ Вселенски съборъ е призналъ независимостьта на Българската Православна Църква въ 870 година и за споменъ тогава самъ царь Борисъ е съградилъ въ разни голѣми градове 7 (седемь) катедрални съборни храма, много обикновени и много монастири. При царь Симеонъ независимостьта на Българската църква се е затвърдила и черквитѣ и черковнитѣ стопанства сж се увеличили. При царь Петъръ и при царь Самуилъ вече Българската църква става напълно независима, има своитѣ патриарси, признати отъ гръцката патриаршия и разширява своя диоцезъ до Лариса, до Деволъ и пр. и пр. Завладяването на Източна България въ 972 год. и Западна—въ 1018 год. отъ Византия, не промѣни положението, защото нито черквитѣ и имотитѣ се прехвърлиха върху гръцката Патриаршия, нито населението (българи) се изсели и напустна земитѣ си и вакъфитѣ си. Наложи се чужда политическа власть и формално подчинение духовно подъ гръцката Патриаршия, следъ като измрѣха нашитѣ патриарси въ Охридъ и Търново.

Въ продължение на два вѣка за Източна България и $3^1/_2$ (три и половина) вѣка за Западна Византия не създаде и не промѣни нищо отъ нашата народность, отъ нашитѣ черкви и отъ нашитѣ вакъфи. Тя остави само нѣкои външни знаци, като надписи на черкви, на икони и на гробища. Всичко си остана българско, каквото си бѣше създадено отъ българина

И сърбитѣ, които владѣеха Македония отъ 1340 до 1394 година, неизмѣниха нищо нито отъ имената, нито отъ притежанието на черкви, училища и вакъфски имоти, освенъ въ надписитѣ и тукъ-тамъ титорството прикачили на князетѣ имъ къмъ нѣкои черкви.

Петь вѣка владѣеше Турция надъ българскитѣ земи—нищо не промѣни отъ собственостьта на черкви, училища и вакъфи. Насила само обърна нѣкои черкви на джамии и нѣкои монастири на текета; но съ освобождаването на християнскитѣ народи, всички помюхамеданчени светини и вакъфски имоти си минаха въ владение и обладание на съответственитѣ народи — българскитѣ на българитѣ. Султанитѣ наистина наре-

коха всички християни въ земитѣ си урумъ-милети и натрапиха за духовенъ глава гръцкия патриархъ, но нито султанитѣ, нито патриарситѣ оформиха преминаване въ собственость на гърцитѣ българскитѣ черкви, училища и вакъфски имоти. За това именно, когато българитѣ се възродиха, кждето се осмеляваха да изхвърлятъ спомването на патриаршеско име и гръцкия езикъ отъ черквитѣ, безъ никакви пречки си задържваха черквитѣ, училищата и тѣхнитѣ имоти.

Ферманътъ отъ 1870 година за признаването на Св. Екзархия категорично опредѣляше, дето $^2/_3$ отъ населението (за българското е думата) се отказва отъ Патриаршията, притежава въ пълна собственость черкви, училища и всички имоти. Патриаршията не се съгласяваше на това и чрезъ прогласената схизма върху българитѣ целѣше да обсеби черквитѣ, училищата и имотитѣ имъ, като принадлежащи на православни; но не успѣ, защото нито схизмата се призна отъ другитѣ патриарси и православни църкви, нито можа да докаже, че нѣкога сж принадлежали тия имоти на църковна управа.

Въ границитѣ на сегашна България не е имало гърци, нито следъ освобождението на България можеше да се приказва за черкви, училища, монастири и вакъфски имоти на гръцката патриаршия или на гръцка държава, задето вѣкове българитѣ формално били духовни чада на гръцката Патриаршия. И въобще никога не е имало въ България гръцко население, за да има гръцки черки, училища и пр.

Гърцитѣ, които презъ 1821 година, поради Али-Пашовото движение и „Завѣрата“ намѣриха спасение въ бѣгство между българския народъ въ Драма, Кавала, Пловдивъ, Анхиало, Станимака и другаде, наистина съградиха черкви и училища, въ които да служатъ и учатъ на гръцки езикъ, но на мѣста принадлежащи повечето на българскитѣ вакъфи, и съ подаяние на българското работно население. Тамъ дето на свои мѣста и съ свои срѣдства сж градили и купували имоти около черквитѣ и училищата, никой не би имъ оспорилъ. Въ България фанатизъмъ и шовинизъмъ нѣма,

за да се присвоява чуждо: само за дето черква и училище сѫ съградени на патриаршеско име, или въ време когато българитѣ сѫ били насила принудени да смѣтатъ Патриаршията за глава на черквитѣ, имотитѣ и светитѣ мѣста не могатъ да се смѣтатъ гръцки. Ако можеше да се подържа такова схващане, въ България следъ освобождението и следъ основаването на Екзархията, нѣмаше да има черква, училище и никакви вакъфски имоти български—всичко трѣбваше да остане на Патриаршията, или да се изплати на сѫщата.

Слушамъ, че гърцитѣ претендирали за Бачковския монастиръ и за всички грададни имоти, които принадлежатъ на тая светиня. Това ми се вижда за голѣмъ абсурдъ. Тоя монастиръ, истина, е съграденъ въ XI в. отъ византийски пълководци — по произходъ грузинци, но самитѣ благодетели, въ устава на монастира сѫ казали, че градятъ за грузинци, за българи и български монаси, съ изрично запрещение, да не се приематъ гърци монаси.

Най типиченъ е случаятъ съ черквитѣ въ Мелникъ и околностьта съ монастира „Роженъ". Мелникъ е билъ старобългарска крепость и голѣмъ лагеръ на войски. Въ срѣднитѣ вѣкове, когато византийскитѣ императори завзели тия български мѣста, изпращали сѫ въ тази затънтена за тѣхъ крепость, гърци — политически престѫпници — отдѣлни лица и съ семейства. Понеже по туй време черквитѣ и монастира „Роженъ" били вече въ ржцетѣ на гръцки духовници, които чели на гръцки, заточеницитѣ завзели постепено управлението имъ и имотитѣ на тия вакъфи. Въ времето на царь Асень II-й и малолѣтния царь Михаилъ III (1246 58 год.) наистина тия черкви и монастира съ имотитѣ оставатъ български, но пословични сѫ били тия царе съ своето благочестие и човѣколюбие, та оставили и заточеницитѣ спокойни и тѣхното вмешателство въ черквитѣ. Никейцитѣ тогава даже можели да пращатъ отъ тия заточеници и отъ вънъ гърци, които да убеждаватъ просто българско население да минава изцѣло подъ Никейска политическа власть и подъ гръцката патриаршия духовно, но не успѣвали. Имотитѣ на всички черкви въ

Мелникъ и околностьта—на брой 70—сѫ обработвали и използували всѣкога само Българи. Отъ набожность и отъ простота сѫ изоставяли и отъ имотитѣ и отъ труда въ полза на черквитѣ. Турция подържаше статуквото по тия въпроси; но младотурцитѣ чрезъ правосѫдие въ Мелникъ и Солунъ отдали по право на българитѣ, и черквитѣ, и монастира „Роженъ", и всички имоти, свързани съ тѣхъ. Отъ по-напредъ по давность и отъ това сѫдебно решение насамъ, селата: Роженъ, Любовина и Кашина сѫ самостоятелни, а не чифлици, както искаха гърцитѣ да ги третиратъ. Младотурцитѣ разрешиха въобще аграрния въпросъ, като отнеха отъ аги и бегове имотитѣ и ги раздадоха на населението, което ги работи.

Всички почти стари черкви въ Мелникъ и околностьта сѫ сега грамади и пусти мѣста. Роженскиятъ монастиръ е преустроенъ и черквата му съградена нова отъ българитѣ съ парична помощь отъ младотурцитѣ въ полза на българското население отъ околностьта.

Освенъ Бачковскиятъ монастиръ, всички черкви и монастири сѫ строени и устройвани въ първитѣ вѣкове на покръстения български народъ. Може да се каже, даже въ I в. отъ покръстването. Отъ гръцки източници (Теофилактъ) се знае, че Св. Климентъ, който е работилъ въ царь Борисово и царь Симеоново време, е обучавалъ 3,500 младежи за учители, монаси и свещеници. Това е вършилъ, за да снабди черквитѣ, монастиритѣ и училищата съ свещеници, монаси и учители. Значи е имало съ хилядници такива чисто български светини и имоти около тѣхъ. За имоти сѫщо се знае, че сѫ имали черквитѣ, монастиритѣ и училищата, защото Св. Климентъ, Св. Наумъ и други тѣхни последователи сѫ устройвали пансиони, да се хранятъ съ хилядници ученици, калугери, свещеници и други; основавали сѫ по главнитѣ градове и благотворителни домове, дето да се прибиратъ и лѣкуватъ болни и неджгави, сираци и вдовици, и да се нахранватъ пѫтници. Тия работи се свидетелствуватъ пакъ отъ Теофилактъ, гръцки митрополитъ-архиепископъ въ Охридъ.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

Когато Турция завладѣ Балканския полуостровъ, унищожи много голѣми части отъ православнитѣ народи — следователно унищожи и съ десетки хиляди и отъ българския православенъ народъ. Турцитѣ насила обръщаха православни българи въ мохамедани — помацитѣ—и черквитѣ имъ въ джамии; но не се прехвърлиха никому другиму нито черквитѣ (джамиитѣ) нито имотитѣ около тѣхъ. Останаха притежание на тия, на които бѣха. Вѣкове се служеше въ българскитѣ черкви на гръцки езикъ и въ училищата се учеше на гръцки; но и черквитѣ и училищата, и имотитѣ при тѣхъ си останаха на българското население, което не се погърчи въ своето болшинство. За това именно, следъ възраждането, щомъ издигваха и дето издигваха гласъ, че сж българи и не признаватъ за духовенъ глава патриаршията, взимаха си, безъ да плащатъ нѣкому, всички черкви, всички училища и всички имоти, принадлежащи на тия черкви и училища. Съ вѣкове българитѣ, макаръ подъ гръцко духовно иго, не сж плащали на гръцкото духовенство нищо, освенъ такси за кръщални, вѣнчални и смъртни вули. Приходитѣ отъ черквитѣ си употрѣбявали за подръжка на училищата, учителитѣ и добротворство.

И следъ отказването отъ Патриаршията на болшинството българи, онова меншество, което оставаше да учи гръцки и да чете въ черквитѣ на гръцки, продължаваше да спомва името на Патриаршията, но черквитѣ, училищата и имотитѣ си оставаха на самото население. Само въ градове и села, дето болшинствата се придържаха къмъ Патриаршията, черквитѣ, училищата и имотитѣ, оставаха на гръцко, но не и на Гърция или на гръцка патриаршия, а на заблуденитѣ гръкомани—пакъ българи въ сжщность.

Въ науката и отъ пжтешественици европейци това е установено.

Меншествата въ такива заселища добиваха празо на кондоминиумъ — съгласно числеността, или едни стаи отъ училището се даваха на българския учитель, други на гръцкия, или на етажи се дѣлѣха, или подъ редъ се служеше отъ българи и гръкомани, дето имаше

само една черква, или отъ дѣсно пѣятъ гръцки, а отъ лѣво български въ всѣки праздникъ и недѣленъ день. Азъ самъ лично съмъ учителствувалъ въ едно и сжщо училище съ гръцки даскали и въ село Прѣкопана и въ родното ми село Екши-су, Леринско. Въ много села въ Македония дълго време се служеше подъ редъ на гръцки и на български. Езикътъ на който се служи не опредѣля притежание. Населението, което е построило, е стопанинъ и на мѣстото, и на постройкитѣ, и на вакъфскитѣ имоти при тѣхъ. По това разбиране въ цѣла България следъ освобождението не, ами още следъ възраждането всички черкви, училища и всички вакъфски имоти останаха на българския народъ, освенъ дето имаше чисти гърци и то, ако сж строили на тѣхни собствени мѣста и съ тѣхни собствени срѣдства. Въ противенъ случай не. Пословичната българска толерантность само оставала тукъ-тамъ българско на гърцитѣ.

Когато младотуритѣ прогласиха „хуриета", се помжчиха въ Турция да разрешатъ черковно-училищния въпросъ по единъ особенъ начинъ. Тѣ издадоха и законъ презъ 1911 година, споредъ който законъ, тамъ дето болшинството искаше да си служи съ гръцки езикъ, задържваше черквата, училището, а на менше-ството държавата на свои разноски строеше такива и обратно. Но това решение, макаръ съ законъ, не е справедливо, защото само по политически съображения и причини то е взето. Въпросътъ е отъ по-вѣченъ характеръ и отъ по-висшъ духовенъ интересъ.

Лозанскиятъ договоръ разрешава въпроса между гърци и турци за вакъфитѣ; но едната страна е отъ едно вѣроизповѣдание, другата—отъ друго, и тия, които решаватъ, сж отъ различни вѣроизповѣдания. Нѣматъ тая компетентность чрезъ временни и политически наредби да решаватъ единъ толкова общъ вѣровъ въпросъ, който се крепи на догматически начала за православнитѣ. Чрезъ сила и насилие всичко може да се оформява, но нѣма да има стойность предъ правото и справедливостьта, които сж вѣчни. Законитѣ и договоритѣ, които градятъ право, безъ да взиматъ предъ видъ истината, нѣматъ авторитетна и вѣчна стойность. Исти-

ната трѣбва да даде елементитѣ и фактитѣ, за да има необоримо и неоспоримо право.

Българо-гръцката конвенция, натрапена на България „за доброволното изселване", не е категорична и ясна по тоя въпросъ, за да определи, чии сѫ черквитѣ, училищата и имотитѣ при тѣхъ въ Тракия, Македония и свободна България. Тамъ и не можеше да се определи, кое чи е, защото не се питаха и изслушваха страни, нито имаше компетентни хора, които да разрешатъ такива важни и деликатни въпроси, имащи връзки съ църковни догми и съ десетки вѣкове назадъ.

Тоя кратъкъ исторически прегледъ направихъ, за да се изтъкнатъ и изброятъ истинскитѣ факти отъ историченъ и народностенъ характеръ, които да покажатъ кое е правото, чие е то отъ памти вѣка и до днесъ.

Отъ горното изложение става ясно:

I. Че преди покръстването на българския народъ, нахлуванията на всички варварски и езически народи— включително и първитѣ български орди — унищожили всички християнски паметници, колкото и оскѫдни да сѫ били тѣ.

II. Че българскитѣ царе съ убеждение и сила покръстиха цѣлия български народъ, съставенъ отъ славянитѣ въ днешна България, въ часть отъ Тракия и въ цѣла Македония.

III. Че всички черкви, монастири, метоси и вакъфски имоти сѫ създадени, съграждани и притежавани отъ българитѣ отъ IX в. па и до днесъ, защото въ границитѣ на голѣмитѣ и силни български царства не е имало заселявани гърци никѫде.

IV. Че наистина българскиятъ народъ е падалъ съ вѣкове подъ византийци, сърби и подъ духовно гръцко иго, но отъ правата върху черкви, върху монастири и върху вакъфи никогажъ нищо не е изгубилъ, освенъ надписи и четене на чужди езици.

V. Че макаръ българскиятъ народъ и да подпадна петь вѣка подъ турско политическо и гръцко духовно иго, той не изгуби нито за мигъ правото върху черкви монастири и вакъфи. Бѣше заставенъ само да чете и

да се учи на гръцки езикъ, тукъ-тамъ, да размѣнява надписи на черкви, икони и гробища. Сѫщото е за времето, въ което сърбитѣ владѣеха Македония.

VI. Че до 1821 година въ днешна България не е имало заселени никакви гърци и следователно не е могло да има черкви, монастири и вакъфски имоти.

VII. Че много отъ гърцитѣ, дошли въ споменатата година вследствие Али-Пашовото движение и „Завѣрата" въ България, сѫ заели готови отъ българи строени черкви и училища, или сѫ съградили на български мѣста, или много малко отъ тѣхъ сѫ съградили на свои мѣста и съ свои средства черкви, училища, и пр. —за да се установи до кѫде и за кои мѣста се простиратъ тѣхнитѣ права,—трѣбва всѣки случай отдѣлно да се разгледа.

VIII. Едно голѣмо изключение правятъ мелничкитѣ гърци, които сѫ дошли въ срѣднитѣ вѣкове, когато навсѣкѫде имало изобилно построени черкви, монастири и пр. отъ български царе и отъ българския народъ—следователно и въ и около Мелникъ.

IX. Че политически борби, войни и политически договори и спогодби не могатъ и нѣматъ право да разрешаватъ въпроси за черкви, монастири и пр., дето сѫ ангажирани цѣли народи въ много вѣкове и сѫ засегнати догми — опредѣлени отъ Вселенски събори.

Трѣбва общопризнатата компетентность да разгледа историческитѣ факти и народностнитѣ религиозни права.

X. Че Турция въ петвѣковно властвуване върху българския народъ не посегна въ сѫщность върху правото на българския характеръ на черкви, монастири и пр. Гръцката патриаршия посегна само на езика и на надписитѣ. Турцитѣ само насила потурчиха части отъ българския народъ и обърнаха черкви на джамии.

XI. Че каквото се изтръгвало насила отъ българския народъ въ време на робство, възстановявало се е като българско, когато и кѫдето българскиятъ народъ се е освобождавалъ, безъ да се оспорва отъ никого. На сила всичко може да се вземе отъ човѣка и отъ всѣки народъ.

XII. Че да се разреши какъвто и да е споръ между българи и гърци за черкви, монастири и пр. въ предѣлитѣ на Македония, Тракия и сегашна България, трѣбва да се има предъ видъ, че отъ IX в. и до сега истински господари върху цѣлата земя въ тия страни и върху всичко създадено въ тѣхъ, включително черкви, монастири, училища и др. сж българитѣ, защото не е имало другъ елементъ въ тия земи освенъ българи, съ малки изключения отъ последния вѣкъ (Пловдивъ, Станимака, Анхиало и пр.), и оазистното изключение за Мелникъ отъ срѣднитѣ вѣкове — изключения, които не могатъ да създаватъ начало ржководно за решаването голѣмия споръ за черкви, училища и пр.

Историческата, народностната истина трѣбва да се има предъ видъ, за да се определи правото по тоя въпросъ. Истината е въ полза на българския народъ и правото трѣбва нему да се даде. Истината ще даде и малкото право на отделни гръцки брънки между българския народъ въ тия земи — общо взето български.

София, 28 октомврий 1927 год.

Цѣна 5 лева

За Америка 5 сента

Акцидентна печатница „Македония“ — София